

STOP HÄIRINNÄLLE JA SYRJINNÄLLE

Ohjeet puuttumiseen
& kriisiviestintään

JOHDANTO

Jääkiekko on joukkuelaji, jossa tunteiden osoittaminen sanallisesti tai koskettamalla on osa normaalia kommunikaatiota. Esimerkiksi maaleja ja voittoa juhlietaan halaamalla ja hokinyrkein. Varusteet suojaavat pelaajia jäällä, mutta aikaa vietetään yhdessä myös ilman varusteita oheisharjoittelussa, pukukopissa ja pelimatkoilla. Joukkuekavereiden tai valmentajien/toimihenkilöiden ja pelaajien välille voi syntyä hyvinkin läheinen suhde, jossa osapuolet luottavat toisiinsa.

Sanomiset ja mahdollinen koskettelu muuttuvat seksuaaliseksi häirinnäksi, jos se on ei-toivottua seksuaalista käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön fyysistä tai henkistä koskemattomuutta. Häirintä voi olla myös sukupuoleen perustuvaa ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista, mutta liittyy sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Seksuaalista häirintää voi esiintyä myös toimihenkilöiden kesken.

Seksuaalisen häirinnän lisäksi myöskään minkäänlainen muu häirintä, kiusaaminen tai syrjintä ei ole hyväksyttävää. Kaikilla on oikeus turvalliseen harrastamiseen ja olla osa yhteisöä omana itsenään ikään, sukupuoleen, ihonväriin, uskontoon tai mihinkään muuhun henkilön ominaisuuteen katsomatta.

Liikuntaharrastus tuo parhaimmillaan iloa, onnistumisia ja hyviä ystäviä. Tutkimukset valitettavasti osoittavat, että liikuntaharrastuksessa voi joutua syrjityksi tai kiusatuksi.

Jääkiekossa mukana olevien aikuisten ja nuorten on oltava valppaita ja pystyttävä tunnistamaan epäasiallisia toimintatapoja. Tämä opas tarjoaa työkaluja syrjinnän ja häirinnän ennaltaehkäisyyn ja siihen, kuinka mahdollisiin tapauksiin voidaan puuttua.

Jos näet tai koet käytöstä, joka ei tunnu oikealta, ole rohkea ja puutu asiaan. Vain puuttumalla teemme jääkiekosta turvallisen ja hauskan harrastuksen ihan jokaiselle!

Jos mahdollista, keskustele asiasta ensin omassa seurassa. Apua saat myös Väestöliiton Et ole yksin -palvelusta:

MITÄ VOI TEHDÄ?

SOITTA 0800 144 644

MA - TI 14.00 - 17.30

CHATATA WWW.ETOLEYKSIN.FI

KE - TO 14.00 - 17.30

JÄTTÄÄ VIESTI KIRJELAATIKKON

WWW.ETOLEYKSIN.FI

24/7

KESKEISET KÄSITTEET

Syrjintä tarkoittaa ihmisten eriarvoista kohtelua perustuen siihen, että henkilö kuuluu tiettyyn ryhmään. Syrjintä voi olla joko yksittäinen teko tai tapaus, kuten ulkopuolelle sulkeminen. Se voi olla seuraus myös laajemmasta epäoikeudenmukaisuutta tuottavista käytännöistä tai säännöistä. Tällöin näennäisesti neutraali kohtelu tai käytäntö johtaa syrjiviin lopputuloksiin.

Esimerkiksi työnantaja edellyttää työntekijältä täydellistä suomen kielen taitoa, vaikkei se ole työn kannalta välttämätöntä.

Häirintä tarkoittaa henkilön tai ihmisryhmän arvon tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista, jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, hyökkäävä tai nöyryyttävä ilmapiiri. Häirintää voi tapahtua myös puhelimen, sähköpostin tai sosiaalisen median kautta. Arkikielessä häirintä mielletään myös yleisesti kiusaamiseksi ja epäasialliseksi kohteluksi.

Esimerkiksi henkilön tai työntekijän loukkaaminen ja epäasiallinen kielenkäyttö häntä kohtaan sosiaalisessa mediassa, kuten WhasAppissa, Snapchatissa, Instagramissa tms.

Seksuaalinen häirintä tarkoittaa henkilön fyysisen tai henkisen koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista. Se on ei-toivottua seksuaalissävytteistä verbaalista tai fyysistä käytöstä, joka tapahtuu vastoin toisen osapuolen tahtoa ja suostumusta.

Seksuaalista häirintää voi olla esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ehdotukset ja vartalon, intiimielämän tai pukeutumisen kommentointi ilman suostumusta.

Sukupuoleen perustuva häirintä on ei-toivottua käytöstä, joka liittyy sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Tällainen käytös ei ole luonteeltaan seksististä, mutta loukkaa henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta.

Esimerkiksi halventava puhe toisesta sukupuolesta tai toisen sukupuolen alentaminen.

Seksuaaliväkivalta tarkoittaa seksuaaliseksi tarkoitettuja tekoja, tekoon painostamista tai teon yrityksiä ilman toisen suostumusta. Seksuaaliväkivaltaa voi olla esimerkiksi sopimaton koskettelu paikkoihin, joita tavanomaisesti voidaan pitää seksuaalisesti merkityksellisinä. Seksuaaliväkivalta voi tapahtua myös tilanteissa, joissa toinen ei ole kykenevä antamaan suostumustaan. Seksuaaliväkivalta on rikos.

7 ASKELTA KOHTI TURVALLISTA JÄÄKIEKKO- HARRASTUSTA

1. Ennaltaehkäistään

2. Et ole yksin

3. Kaikki tapaukset otetaan vakavasti

4. Puututaan rohkeasti

5. Jokaista osapuolta kuullaan

6. Pyritään sovitteluun

7. Edetään asianmukaisesti

1. Ennaltaehkäistään rohkaisemalla avoimeen ja kunnioittavaan ilmapiiriin sekä luomalla selkeät käytänteet.

- Vahvistetaan avointa ja kunnioittavaa ilmapiiriä. Tähän hyvä työkalu on Kunnioita Peliä -ohjelma, josta lisätietoa löytyy osoitteesta www.kunnioitapelia.fi
- Luodaan selkeät käytänteet ja toimintaohjeet syrjintään ja häirintään puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn.
- Lisätään tietoisuutta häirinnän ja syrjinnän ennaltaehkäisystä. Kaiken häirinnän ja syrjinnän osalta on nollatoleranssi.
- Tarkastetaan rekrytoitavien henkilöiden taustat. Esimerkiksi vaaditaan kaikilta lasten kanssa toimivilta rikosrekisteriote.
- Koulutetaan ja muistutetaan jatkuvasti valmentajia, urheilijoita ja muita toimijoita yhteisten periaatteiden mukaisesta toiminnasta.

2. Et ole yksin - Kerro rohkeasti kokemastasi tai havaitsemastasi häirinnästä tai syrjinnästä.

- Älä jää yksin kokemuksesi kanssa, vaan jaa se rohkeasti.
- Ole yhteydessä Et ole yksin -palveluun, jos olet kokenut tai havainnut epäasiallista käytöstä urheilun parissa. Yhteyttä voi halutessaan ottaa nimettömästi ja yhteydenotto on aina luottamuksellinen.
- Kerro esimiehelle/aikuiselle/muulle henkilölle seurassa/liitossa, jos havaitset syrjintää tai häirintää.

ÄLÄ HÄPEÄ OLLA ROHKEA.

USKALLA PUHUA.

7 ASKELTA KOHTI TURVALLISTA JÄÄKIEKKO- HARRASTUSTA

1. Ennaltaehkäistään

2. Et ole yksin

3. **Kaikki tapaukset
otetaan vakavasti**

4. Puututaan rohkeasti

5. Jokaista osapuolta
kuullaan

6. Pyritään sovitteluun

7. Edetään
asianmukaisesti

3. Kaikki tapaukset otetaan vakavasti eikä pienempiäkään ilmoituksia sivuuteta.

- Kaikkiin ilmoituksiin ja epäilyihin suhtaudutaan vakavasti.
- Pienempiäkään asioita ei sivuuteta

4. Tapauksiin puututaan rohkeasti ja välittömästi.

- Jos havaitsee syrjintää tai häirintää, jokaisen meistä tulee puuttua asiaan ilman viivytyksiä.
- Lapsia tulee rohkaista keskustelemaan luotettavan aikuisen kanssa, kotona ja/tai joukkueessa.
- Aikuisille ohjeena on ensisijaisesti keskustella asiasta joukkueen ja seuran sisällä. Keskusteluapua saa myös Et ole yksin -palvelusta (www.etoleyksin.fi).
- Käsittelijän puolueettomuus on huomioitava jokaisessa tapauksessa.

5. Tapauksen jokaista osapuolta kuullaan ja sitä kautta luodaan kokonaiskuva tilanteesta.

- Kaikkien osapuolten näkemykset tapauksesta kuullaan luottamuksellisesti ja niiden perusteella luodaan kokonaiskuva tilanteesta.
- Alaikäisten kohdalla kuullaan myös hänen huoltajiaan. Huoltajilta pyydetään lupa lapsen kuulemiseen ja informoidaan lapsen kuulemisen sisällöstä.
- Tarvittaessa tietoa täydennetään myös sivullisten näkemyksillä.
- Kuulemiset kirjataan ylös: ketä on kuultu, milloin ja ketkä ovat olleet paikalla. Huomioon on otettava myös tietosuojakäytänteet.

7 ASKELTA KOHTI TURVALLISTA JÄÄKIEKKO- HARRASTUSTA

1. Ennaltaehkäistään
2. Et ole yksin
3. Kaikki tapaukset otetaan vakavasti
4. Puututaan rohkeasti
5. Jokaista osapuolta kuullaan
6. Pyritään sovitteluun
7. Edetään asianmukaisesti

6. Ensisijaisesti pyritään sovitteluun osapuolten kesken.

- Jos on mahdollista, osapuolten kanssa keskustellaan asiasta yhdessä ja pyritään löytämään ratkaisu sovittelemalla.
- Tapauksen vakavuudesta riippuen sovittelusta voidaan siirtyä suoraan muuhun käsittelyyn tai toimenpiteisiin.

7. Tapauksessa edetään asianmukaisesti tilanteesta riippuen ja valitaan sopivat toimenpiteet.

- Jos keskustelulla ei päästä ratkaisuun, tai se ei ole mahdollinen keino, siirrytään toimenpiteissä eteenpäin tilanteesta riippuen ja tehdään päätös jatkotoimenpiteistä.
- Viestitään tarvittaessa asiasta yhteistyössä liiton ja jäsenseuran kanssa.
- Jos on syytä epäillä rikosta, ollaan viipymättä yhteydessä poliisiin. Tällöin asian käsittely siirtyy viranomaisille.
- Jos huoli herää lapsen hyvinvoinnista, ollaan yhteydessä lastensuojeluun.
- Poistetaan epäilty tarvittaessa jäsenseuran/liiton tehtävistä mahdollisen tutkinnan ajaksi.
- Tarvittaessa hyödynnetään ulkopuolista apua.
- Valmistellaan aiheesta kirjallinen dokumentti ja päätetään, missä dokumentti säilytetään tietoturvallisesti. Dokumentoidaan toimenpiteet, kuulemiset ja tehdyt päätökset.
- Asian julkaisusta päätetään tapauskohtaisesti. Kaikki tapaukset eivät ole julkisia eikä keskeneräisistä käsittelyistä tule avata yksityiskohtia.

TARKEMMAT TOIMINTAMALLIT

Etenemissohje

1. Asian esille ottaminen syrjintään tai häirintään mahdollisesti syyllistyneen henkilön kanssa tai tilanteen katkaiseminen.

Liiton toimihenkilöiden kesken

- Ilmoita henkilölle, ettet hyväksy tämän toimintaa ja pyydä häntä lopettamaan. (katso*)
- Mikäli epäasiallinen käytös ei lopu, ilmoita poistuvasi paikalta tai katkaisevasi keskustelu.
- Säilytä kirjalliset dokumentit keskusteluista.
- Älä kommentoi viesteihin sosiaalisessa mediassa, mutta tallenna epäasialliset viestit/kommentit.
- Mikäli asia sovitaan keskenään keskustelemalla tai tilanne paranee, ei ole tarvetta jatkotoimenpiteille.

Liiton luottamushenkilöiden ja toimihenkilöiden kesken

Jäsenseuroissa ja ottelutapahtumissa

* Miten puuttua seksistiseen tai rassistiseen puheeseen?

1. Kerro, mitä väärää henkilö on tehnyt.
Esim. "Nimitit minua äsken tytöksi."
 2. Kyseenalaista toiminta.
Esim. "Minusta ei ole oikein, että kutsut minua halveksivasti tytöksi, vaikka aikuisia ihmisiä tässä ollaan."
 3. Esitä vaihtoehto toiminnan tilalle.
*Esim. "Toivoisin, että ketään ei tytötellä tuolla tavoin. En halua, että tällaista keskustelukulttuuria ylläpidetään meidän organisaatiossa."
(Seuraava 4. askel tarvitaan vain, jos vastapuoli suuttuu tai ei ole vastaanottavainen.)*
 4. Tunnusta toisen tunne ja osoita ymmärrystä.
Esim. "Kuulostaa, että sinusta tässä ei ole mitään väärää ja tämä tuntuu sen takia sinusta turhalta."
- *Palaa 2. -kohtaan eli kyseenalaista tilanne.
Esim. "Minua tällainen kielenkäyttö kuitenkin loukkaa."*
- *Palaa 3. -kohtaan esittämään vaihtoehto.
Esim. "Voisitko jatkossa miettiä enemmän, missä tilanteissa käytät tyttö-sanaa?"
(ks. Syrjälä 2018.)*
- *Jos tilanne ei ratkea, ilmoita asiasta esimiehellesi.*

Etenemissohje

2. Asiasta eteenpäin ilmoittaminen, ellei tilanne ratkea keskustelemalla.

Liiton toimihenkilöiden kesken

- Ota yhteys esimieheen.
- Jos kyseessä on esimies, ota yhteys esimiehen esimieheen.
- Tilanteen kohdistuessa toimitusjohtajaan ota yhteys liittohallituksen puheenjohtajaan.
- Esimiehen vastuulla on selvittää asia välittömästi ja suhtautua siihen vakavasti.

Liiton luottamushenkilöiden ja toimihenkilöiden kesken

- Ota yhteys työryhmän puheenjohtajaan tai liiton toimitusjohtajaan.
- Jos kohteena on puheenjohtaja, ole yhteydessä liiton toimitusjohtajaan.

Jäsenseuroissa ja ottelutapahtumissa

- Erotuomariin liittyvissä tapauksissa ole yhteydessä erotuomariyksikköön tai kurinpitoon.
- Toimitsijaan liittyvissä tilanteissa ole yhteydessä ensisijaisesti kyseiseen jäsenseuraan.
- Liiton alaisen sarjan valmentajasta ilmoittaminen ensisijaisesti jäsenseuralle, kun kyseessä on harjoitustilanne. Kilpailutilanteessa ilmoitukset liiton kurinpitoyksikköön tai liiton vastuuhenkilöön.
- Liiton työntekijän ollessa häirinnän osapuolena, ole yhteydessä liiton toimitusjohtajaan.
- Liiton luottamushenkilön ollessa häirinnän tai syrjinnän osapuolena, ole yhteydessä liiton puheenjohtajaan tai toimitusjohtajaan.

3. Ratkaisumallit tilanteen selvittämiseksi

Esimies/Puheenjohtaja/Toimitusjohtaja/Muu erikseen nimetty henkilö

- Suhtautuu asiaan vakavasti.
- Ryhtyy toimeen välittömästi.
- Kuulee kaikkien osapuolten näkemyksen.
- Estää epäasiallisen käyttäytymisen jatkumisen välittömästi.
- Sopii yhteisesti jatkotoimenpiteistä ja seurannasta.
- Vastaa asian sisäisen ja ulkoisen tiedotuksen tarpeen arvioinnista.
- Edistää ennaltaehkäisyä vastaavien tilanteiden välttämiseksi.

Etenemissohje

4. Mahdolliset toimenpiteet

Liiton toimihenkilöiden kesken

Jos asian käsittely keskustellen ei johda häirinnän/syrjinnän loppumiseen, esimiehen vastuulla on:

- tehdä tarvittavat järjestelyt työhön ja/tai työympäristöön
- noudattaa työ- ja virkasuhdetta koskevien säännösten ja sopimusten menettelytapoja tapauskohtaisesta esim. pitämällä vakavan puhuttelun, antamalla varoituksen tai päättämällä työsuhteen

Liiton luottamushenkilöiden ja toimihenkilöiden kesken

- Jos tilanne ei ratkea, käytös jatkuu tai kyseessä on vakava tapaus, tehdään muutoksia luottamusryhmien kokoonpanoon ja tarvittaessa erotetaan henkilö tehtävästä

Jäsenseuroissa ja ottelutapahtumissa

- Jos kyseessä on ottelutapahtumaan liittyvä tapaus, kurinpitoyksikkö käsittelee tapauksen välittömästi.
- Jos kyseessä on harjoitus-tapahtuma, seura vastaa ensisijaisesti toimenpiteistä ja on tarvittaessa yhteydessä liittoon.
- Liiton toimihenkilöön liittyvässä tapauksessa, toimitusjohtaja vastaa käsittelystä. Jos asia koskee toimitusjohtajaa, vastuu on liittohallituksen puheenjohtajalla.
- Tarvittaessa liiton kurinpitoyksikkö tai erotuomariyksikkö käsittelee asian, jos asia koskee sen alla olevia säädöksiä.

5. Asian vieminen virallisiin tahoihin, mikäli tilanne ei ratkea

- Tarvittaessa ollaan yhteydessä työsuojelu- tai luottamusvaltuutettuun, työterveyshuoltoon tai työsuojeluviranomaiseen.

- Liittohallitus vastaa tarvittaessa asian ratkaisemisesta ja eteenpäin viemisestä.

- Jos tapaus ei ratkea seuran sisällä tai tapaus liittyy liiton toimintaan, ollaan yhteydessä liittoon.
- Liiton vastuhenkilö tukee asian eteenpäin viemisessä ja viestintä hoidetaan yhteistyössä.
- Tarvittaessa asia viedään kurinpitoon.

Etenemissohje

6. Toiminta rikosepäilyssä

Liiton toimihenkilöiden kesken

Liiton luottamushenkilöiden ja toimihenkilöiden kesken

Jäsenseuroissa ja ottelutapahtumissa

- Jos on syytä epäillä rikosta, tehdään asiasta rikosilmoitus. Tällöin asia siirtyy viranomaisen käsittelyyn.
- Tarkista myös velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen
- Neuvoa voi pyytää suoraan lähipoliisilta, oman kunnan lastensuojelun neuvonnalta tai Rikosuhripäivivityksestä **www.riku.fi** tai Et ole yksin -palvelusta **www.etoyleysin.fi**
- Jos työnantaja ei ole rikoksen osapuoli, on työnantaja tarvittaessa työntekijän tukena. Vastuu on esimiehellä.
- Jos tekijäksi epäillään työnantajaa, saa työntekijä tukea työterveyshuollosta, työsuojeluviranomaiselta tai oman ammattiliiton lakimiespalvelusta.

OHJEISTUS KRIISIVIESTINTÄÄN

Kriisiviestintää tarvitaan kriiseiksi paisuneissa tapauksissa, joista tulee viestiä. Kannattaa kuitenkin muistaa, että kaikki häirintä- ja syrjintätapaukset eivät ole julkisia eikä niiden kohdalla toteuteta ulkoista kriisiviestintää. Perusohjeistus toimii erilaisissa kriisitilanteissa kun muistaa, että jokainen kriisi on erilainen ja tarvitaan aina tapauskohtainen arvio, millaisiin toimiin ryhdytään.

Ennakoi

- Varautumalla ja ennaltaehkäisemällä. Uskalla puuttua epäkohtiin ennen kuin ne paisuvat kriiseiksi.
- Luomalla ytimekkäät kriisitilanteiden toimintaohjeet.
- Nimeämällä etukäteen vastuuhenkilö(t).

Reagoi nopeasti ja suunnittele

- Informoi asiaankuuluvia henkilöitä välittömästi.
- Jos on aikaa suunnitella, suunnittele kriisiviestinnän sisältö.
- Viesti tilanteesta riippuen tarvittaessa koko seuralle tai lajiyhteisölle. Keskenäisestä käsittelystä ei tule avata yksityiskohtia.

Tiedota nopeasti, vilpittömästi ja pyri vuoropuheluun kriisin osapuolten kanssa

- Kaikilla organisaatioissa pitää olla tiedossa, kuka antaa lausuntoja.
- Pidä koko organisaatio ajan tasalla tilanteesta ja kriisiviestinnän etenemisestä.
- Älä anna huhujen ja väärin tietojen leviää. Kerro viivyttämättä, että asia on käsittelyssä.
- Tiedota tarvittaessa, milloin lisätietoa annetaan, jos tarvitsette lisää aikaa asian selvittämiseen.
- Ole yhteydessä tarvittaessa tarpeellisiin sidosryhmiin: esim. lajiliittoon ja viranomaisiin sekä muihin yhteistyötahoihin
- Jos asiasta tehdään rikosilmoitus, asian käsittely ja tiedottaminen siirtyy poliisille.

Viesti läpinäkyvästi, reilusti ja avoimesti

- Ei spekulatiota, ei vähättelyä, ei valheita, ei huhuja, ei improvisointia – vain faktoja ilman tunnelatausta.
- Pahoittele tilannetta. Pyydä tarvittaessa anteeksi.
- Jaa oikeaa ja asiallista tietoa. Yksityiskohtia keskenäisestä käsittelystä ei avata ennen käsittelyn päättymistä. Muista yksityisyyden suoja.
- Anna lyhyitä ja perusteltuja vastauksia kysymyksiin. - "En kommentoi" ei ole vastaus kriisiviestinnässä. Sano mieluummin: "Otamme selvää ja tiedotamme pian lisää."
- Kerro, mitä on tehty virheen korjaamiseksi. Jos vielä ei ole tehty, kerro miten tullaan toimimaan.
- Kerro, miten kriisi voidaan välttää tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Opas pohjautuu Veera Sääsken Suomen Koripalloliitolle kirjoittamaan oppaaseen Nollatoleranssi häirinnälle ja syrjinnälle. Kiitos, että saimme hyödyntää opasta myös jääkiekon tarpeisiin!

Et ole yksin -palvelu. <https://etoleyksin.fi/>

Ellun Kanat. 31.1.2019. Kriisiviestinnän perusteet. Sara Lindström. Helsinki.

Laine, A., Salasuo M. & Matilainen, P. 2016. Arvot, syrjintä ja kiusaaminen. Teoksessa S. Kokko & A. Mehtälä (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4, 62.

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämiseksi. 148/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140148>

Lupa välittää, lupa puuttua: Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä urheilussa. Olympiakomitea. <https://storage.googleapis.com/valo-production/2017/06/lupa-valittaa-lupa-puuttua-2017.pdf>

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry:n tutkimus Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa 09/2020. Kokonaisraportti: http://www.finhockey.fi/files/Hirint_suomalaisessa_kilpaurheilussa_-_raportti.pdf
Jääkiekkoliiton osaraportti: http://www.finhockey.fi/files/Hirint_suomalaisessa_kilpaurheilussa_Jkiekko_092020.pdf

Syrjälä, H. 2018. Miten vaiennetaan rasisti tai naisten halventaja seurueessa? Tee se tyylikkäästi neljän askeleen menetelmällä. Helsingin Sanomat. Viitattu: 30.12.2018. <https://www.hs.fi/elama/art-2000005948017.html?share=6eb944a4afe0eade3516705a732453f8>

Vaikeneminen ei ole vaihtoehto. SUEK. 2018. <https://www.suek.fi/documents/10162/250626/Vaikeneminen+ei+ole+vaihtoehto+-Katsaus+häirintää%20ja+kiusaamista+käsittelevään+tutkimustietoon+liikunnan+ja+urheilun+näkökulmasta>

Toimintaohjeet seuroille epäasiallisen käytöksen tapausten käsittelyyn. Väestöliitto. 2019.

